

PROLETÁRIRODALOM?

Jegyzetek Makkai János *Proletárirodalom, proletárművészet* című értekezéséhez.

Nos, ha már mindenáron polgári irodalomnak akarjuk nevezni — és megállapodásszerűleg ezúttal nevezzük is úgy — azt az irodalmat, amelyet a XIX. századtól örökül kaptunk, hát tagadjuk, mintha ez az irodalom csakugyan már kirívó jeleit mutatná a dekadenciának. Közbevetőleg jegyezzük meg itt, hogy azoknak sem adunk egy pillanatig sem igazat, akik az egyetemes kultúra dekadenciájáról, a civilizáció válságáról, vagy a tudomány csődjéről beszélnek, vagy arról, mintha az európai klasszikus műveltség utolsó vonaglásai láttára félni lehetne valami új barbarizmustól, egy új kulturális jégkorszaktól, vagy az emberi élet eltechnizálódásának egy új vízőnétől, amely az antik kultúrán nevelkedett európai művelődés legmagasabb csúcsait is tizenöt könyöknyi magasságban elborítja. Nem. Az európai kultúra és a tudomány nem áll csőd előtt azáltal, hogy nincsen egy Kantunk s hogy általában véve gyengébb verseket írnak, mint a mult század végén és semmi sírni való nincs azon, hogy ehelyett feltalálták a rádiót, a repülőgépet, a beszélőfilmet, az inzulint, hogy megmérték a csillagok távolságát, hogy az emberiség szinte marokra kapta a földet az északi sarktól a déli sarkig, benépesítette és civilizálta, automobillokkal átszelte a Szaharát és rádióállomásokat szerelt föl a polinéziai szigeteken. Azon sincs mit elkeseredni, hogy századunkban a tizenöt éves gyermekek valóságos kis elektrotechnikusok, legalább is elméletileg tökéletesen képzett pilóták és soffőrök s amellet nem ismerik a hazai népköltészet termékeit s nincs kedvük megtanulni Horatius ódáit és a görög grammatikát. A drót nélkül való telegrafálás, a bűvárhajó, a chemiai tudományok fejlődése s a mikrokozmosz megismerése is kultúrát jelent, amint hogy nem jelentenek barbarizmust a három vagy négyszáz kilométernyi sebességi rekordok sem, a kinematográf sem, de még a soffőrtípus kultusza sem, mert mindez nem jelent mást, mint hogy az emberi elme most átmenetileg legvehemensebbül a technikai kultúrára vetette magát.

Nincs szó tehát a kultúra csődjéről, csak épen arról, hogy a kultúrának egyik tényezője, a szépirodalom csakugyan elbágyadt egy kissé. Az az irodalom, amelyet polgárinak nevezünk, itt-ott vérszegénységbe esett s nem eléggé tudja kielégíteni — ki hinné — épen azt a társadalmi osztályt, amelyről elnevezték.

Rosshizeműség vagy tévedés azonban azt állítani, hogy manapság nincsenek kitűnő írók, olyanok, akik a mult századnak immár klasszikussá vált irodalmával legalább is egyenlő értékű alkotásokat tudnának produkálni. Ezek az írók azonban megúnt és elhanyagolt próféták módjára, mint valami oszlopszentek állanak elhagyott sivatagok közepén s mivel nincsen már emberi lelkekből álló közönségünk, talán a madaraknak, fáknak, szikláknak és felhőknek suttogják el mondanivalójukat. Mik ezek a mondanivalók?

A klasszikus irodalom az Én irodalma volt. A mult század egész irodalma

az egyén irodalma. A mult századot a mikrokozmosz századának nevezik, a mult század irodalmát az emberi lélek mikroszkópikus irodalmának nevezhetnők, mert szinte kizárólagos feladatának tartotta az Én lelkiéletének analizését, olyan klinikai pontossággal és kegyetlenséggel, amely már egyenlő volt az élveboncolással. A klasszikus irodalom abból indult ki — s ezt másutt bőven kifejtettem már —, hogy a dolgok, helyzetek, erények és bűnök nem komplikáltak. Alig van négy-öt helyzet s vagy egy tucat erény és bűn; a fogalmak, amelyekkel az embernek számolnia kell, egyszerűek és kevésbé változatosak; mindenféle emberrel megtörtént már — mondják a mult század esztétái — ami Shakespeare-től kezdve Dosztojevszkijig drámában vagy regényben konfliktusba keverte az Én-t saját magával, az erkölcsi világrenddel vagy egy másik Én-nel; mindenki keresztülment már a viszonzatlan szerelem gyötrelmein: mindenkivel megesett, hogy megcsalta, akiért az életét áldozta; hálátlan és gonosz gyermekei voltak; nagy pénzt örökölt, vagy még többet vesztett; kunyhóból palotába emelkedett vagy várkastélyból éjjeli menedékhelyre süllyedt; hogy karját, lábát vagy szemvilágát vesztette, vagy elvesztette a becsületét; hogy erényre vagy bűnre csábították, hajója körül szirének énekeltek, vagy megmutatták neki az ígért földjét, ha az ördögöt imádjá; hogy koplalt, didergett és őrizetlen pénztárca került az útjába; végre az is lehetséges, hogy semmi sem történt vele és épen ez volt a baj, mert unatkozott és vágyakozott valami szenzáció után. Mindez bármelyikünkkel megtörténhetik s nem lesz belőlünk Harpagon, Othello, Lear király, Goriot apó, Raszkolnyikov, Bovaryné vagy Hulot márki. Miért? Mert a törvények tiszták, az eszmék világosak, az erkölcsök magától értetődők, a helyzetek egyformák, az egész élet skematikus, az egész világ minden érthető és egyszerű, csak egyedül az ember, az egyén, a lélek, az Én komplikált, titokzatos és majdnem érthetetlen. És ez a majdnem megfejthetetlen Én érdekelte csupán a mult század irodalmát s ez érdekelné ma is az igazi író. Gondoljunk csak Galsworthyra, Thomas Mannra vagy Mereskovszkyra, Hauptmann Gerhardtra vagy Romain Rollandra. S ha ezek az írók nem csődítettek be az olvasók táborába újabb és újabb százezernyi tömegeket, velük kapcsolatban nem az irodalomnak, hanem az olvasóközönségnek dekadenciáját kell megállapítanunk, ha mindjárt meg is lehet magyarázni a klasszikus hagyományok útjain járó irodalomnak és a magas intelligenciájú olvasó tábornak ezt a konfliktusát.

A mult század irodalma azért volt analitikus s azért érdeklődött majdnem kizárólag az én problémái iránt, mert a század szelleme maga is analitikus és individualisztikus volt. A huszadik század azért nem érdeklődik az Én irodalma iránt, mert magából a század lelkeségéből is kivészett az egyéniség kultusza, szinte teljesen megfeledezik az egyéni élet problémáiról s a maga szintetikus jellegű kíváncsiságával a magasabbrendű társadalmi alakulatok kollektív élete felé fordul. A politikában nacionalizmus, fascizmus, szociáldemokrácia vagy kommunizmus egyképen csak a tömegek testi-lelki életproblémái iránt érdeklődik, százezernyi és milliányi tömegek érdekeit közös nevezőre hozza, mintha nem is látna más eleven organizmust, mást mint osztályt, fajt, nemzetet vagy nemzetköziséget. Valószínűleg a világháború tette ezt, de lehetséges, hogy mindez magától is kialakult volna, mert a negyedik rendnek a proletáriátusnak szervezkedésével szemben szervezkedniök kellett a többi osztályoknak is és az emberiség horizontális tagozódásával szemben, amelyet a proletáriátus markáns, sőt brutális céltudatossággal indítva meg az emberi társadalmat nemzetközi rétegekre bontotta, reakcióképen elmélyült a vertikális

tagozottság is, amely faji és nacionalista irodalmakat szült, faji és nacionalista kollektív problémákkal, épen úgy az egyén rovására, mint ahogy tette azt az internacionalista ideológia.

Mereskovszkij mondja, hogy Európa tulajdonképen sohasem tudja megérteni az orosz szépirodalmat. Az európai irodalom ugyanis nagyjában véve mindig a fenkél és esztéta lelkek szórakozása volt, Oroszországban azonban valóságos prófétálás, nemzeti és vallási ügy, az orosz lélek kollektív feljajdulása a legmagasabbrendű reprezentánsok ajkán. Nem volt igaza Mereskovszkynak. A nagy orosz író nem vette észre, hogy az igazi nagy európai irodalom semmitől sem állott távolabb, mint attól a célzattól, hogy olvasóit enyhén és kedveskedve, pusztán mesemondásokkal és illúziók gyártásával elszórakoztassa. Gondoljunk csak Dickensre, aki az angol lélek hibáit véres gúnyval, mély megrendüléssel, szinte könnyhullatások között tárta föl. Flaubert sem üzött tréfát Bovaryné esetéből s az egész francia naturalizmusnak épen az a hibája, hogy túlzásba hajtotta az irodalmi pesszimizmust, amely végre is nem volt egyéb, mint patetikus szolidaritás az emberiség szenvedéseivel. Zola még egy lépéssel tovább ment és véresszájú védőügyvédjévé lett annak az osztálynak, amelyet most proletáriátusnak nevezünk és temérdek könyvével példátlanul erős vádat emelt a tömeggyilkos kapitalizmus, a polgári politika, az uralkodó osztályok hipokrita erkölcei, a rossz társadalmi berendezkedés és az ellen a polgári kannibализmus ellen, amely nemcsak a munkásosztályt, de saját gyermekeit is elevenen falja föl, ha történetesen azok lecsúsztak a kis- és nagytőke biztos talapzatáról. De ne feledjük el, hogy a naturalistáknak is és Zolának is épen abból a társadalmi rétegből került ki az olvasóközönsége, amelyet ő a legvehemensebbül támadott. Ami azt jelenti, hogy az igazi nagy irodalom nem osztályirodalom, hanem a legmagasabb rendű emberek humanizmusa, azoké a szellemeké, akik szemében mindennél fontosabb az egyéni ember, a lélek, az Én, az ő örömeivel és szenvedéseivel, boldogságával és boldogtalanságával. Őket a tömegek sorsa is az egyén sorsán keresztül érdekli, amint-hogy az igazi szépirodalom az egész univerzumot, eget, földet, csillagokat, népeket, társadalmakat, fehér, fekete és sárga fajokat, társadalmi osztályokat, proletárt és polgárt, nagytőkést és koldust, arisztokratát és parasztot, intellektuelt és testi munkás tömegeket az egyén lelkén keresztül nézi.

* * *

Ez a klasszikus irodalom tradíciója. A tradíció forrása a múlt század politikai és társadalmi életszemlélete, amely a francia forradalom vívmányait akarja az emberi élet minden viszonylatában megvalósítani. A francia forradalom polgári forradalom volt s a polgári ideológia a tömegekben is az egyén helyzetét nézi. A szociáldemokrácia a lehető legtöbb ember lehető legnagyobb boldogsága érdekében agitál s szeme előtt elhomályosul az egyén, miután a nagytőke és az industrializmus szinte megsemmisítette az egyént a testi munkásban, akit a tőkeamat és vállalkozási haszon mellett egyszerűen a profit egyik tényezőjének tekintett, termelési eszköznnek, akár a gépeket, vagy a szerszámokat. Való igaz az, hogy az ipari testmunkástömegeket a kapitalista termelés az egész világon uniformizálta; századokba és ezredекbe sorozta, amelyeket époly egykedvűséggel kergetett a termelés és a szabad verseny élet-halál ütközeteibe, mint a világháború hadvezérei a katonai formációkat a lövészárokbá. Nem lehet csodálni, hogy ez az uniformizált tömeg részben önvédelemből, részben doktrinár elvek és forradalmi agitációk hatása

alatt lélekben is öntudatosan elkülönítette magát az uralkodó osztályoktól. Így fejlődött ki a proletár ideológia, amely öntudatos formát nem proletárok, hanem a polgári rendből származó ideológusok és agitátorok kezéből kapott. Ez az ideológia azonban merőben materialisztikus s alig ölel fel mást, mint harcot a kizsákmányoló osztályok ellen, egészségügyi és egzisztenciális szempontokat s később, amikor megerősödik, hatalmi aspirációkat, politikai túlsúlyra való törekvést, amelyeken keresztül intézményesen meg tudja valósítani a legtöbb ember lehető legnagyobb boldogságának illúzióját. Valójában harcos ideológia ez, a kenyér, az egyenlő életstandard, a társadalmi egyenlőség, a tömegek önkormányzata érdekében dúló harc ideológiája, amely még messze van attól — sőt egyesek szerint nem is törődik azzal — hogy esztétikai, vagyis szépirodalmi és művészeti szempontból átalakítsa az emberiség életszemléletét.

Az európai szervezett proletáriátus munkaprogramjában nincs benne az irodalom és a művészet kultusza. Az orosz szovjet az irodalommal szemben éppen olyan álláspontot foglalt el kezdetben, mint a vallással szemben. Egyszerűen ki akarta irtani anélkül, hogy helyébe mást ültetni lett volna szándékában. Csak később, kényszerhelyzetben változtatott taktikát. A vallást tűri, mert az orosz paraszt nem tud vallás nélkül élni, az irodalmat pedig megreformálta, a megsemmisülésre ítélt régi helyébe mesterségesen, lombikban leparólt irodalmat próbál termelni, mert belátta, hogy irodalom nélkül épügy nem lehet élni, mint kenyér, vagy mondjuk, alkohol nélkül. Kisült azonban, hogy az új szovjetirodalom nem tudja magáról levetni a régi formákat és régi témákat, csak tagadni, túlozni, karrikírozni vagy kompromittálni tudja Dosztojevszkijt vagy Gorkij Maximot s époly távol áll az új irodalom megteremtésétől, mint amily távol maradt attól Tolsztoj, amikor megtagadta *Karenina Annát* s a *Háború és békét* s megírva az új művészet evangéliumát, az *Ilics Iván halálával* és a *Kreutzer-szonátával* akarta illusztrálni új felfogását az irodalomról. Az új Tolsztoj tudott új programot adni, de nem tudott adni új irodalmat s a *Kreutzer-szonátában* ugyanaz a lélek beszélt tovább, mint a *Karenina Anna* klasszikus lapjain.

Egy lépéssel tovább is mehetünk. A proletártömegek nemcsak hogy nem termeltek új és pedig jellegzetes proletárirodalmat, de a meglévő iránt is nagyfokú érdektelenséget árulnak el. A szocialista írókat, a szürrealista és dadaista irodalmat s a futurista vagy expresszionista művészetet, amelyet esetleg proletársorból való költők és művészek produkáltak, csaknem kizárólag a minden esztétikai megmozdulásra izgatottan reagáló, kultúréhes, újság és exotikum után epedő intellektuel polgári osztály fogyasztja éppen úgy, mint ahogy a XVIII. század hősokeket, királyokat és arisztokratákat kultiváló irodalmának is a polgári osztály hyperintelligenciája volt az olvasója. Amennyiben a proletáriátus olvas, a legselejtesebb polgári irodalmat, a ponyvát, vagy az utazási és kalandregényeket, a detektív történeteket és a szentimentális karriér regényeket olvassa, vagy nem is olvassa, hanem megnézi a filmen, mert a mozgóképszínházak közönségének kilencven százaléka a lecsúszott polgári osztály és a proletáriátus kebeléből tevődik össze. Sokat mondtam talán ezzel a kilencven százalékkal? Nem hiszem. Gondoljunk csak arra a százmillió amerikai munkásra, ültetvényesre, gazdasági cselédre, kalandorra, kiskereskedőre, akik izlés és értelem, irodalmi és művészi gondolkodás tekintetében nem a magas intellektuel polgári osztályhoz, hanem, ha szervezetlenül is a testi munkában elcsigázott proletáriátushoz számíthatnak.

Kialakult tehát az a groteszk helyzet, hogy a polgári irodalom és polgári

művészet jelesebb termékeinek, a természettudományos vagy kalandos meseszerűséggel, fantasztai technikai utópizálással, vagy egyszerűen a legavultabb polgári klisék után gyártott karriér és szerelmi témákkal operáló ponyvának életét épen az az osztály hosszabbította meg, amely politikai és gazdasági ideológiájában annak könyörtelen üldözője: a proletáriátus. Igaz, hogy a szervezett munkástömegek, amelyek a munkabér és munkaidő-harcokban az emberséges életmilióért folytatott szívós társadalmi küzdelmekben sok megérdemelt diadalt arattak és sokhelyütt forradalmi rajtaütésekkel s az ellenfél gyengeségének kihasználásával, számarányukkal és műveltségükkel arányban nem álló politikai hatalomhoz jutottak, sok százezer új olvasót adtak az irodalomnak, de nem ám a proletárirodalomnak, hanem annak a polgári ponyvának, amelytől megcsömörlött a polgári osztály s amely után — nagyon igazságtalanul — az egész modern irodalom csődjét jósolja a polgári irodalomkritika.

De ne legyünk igazságtalanok. A szervezett proletáriátusból is kinőtt egy kontingens, amely általános műveltség és esztétikai kultúrigények tekintetében fölébe kerekedett azoknak a polgári rétegeknek, amelyek a kistőkés vagy kishivatalnoki osztályhoz való tartozásuk ellenére lemaradtak a kultúrfejlődés szédítő iramában. Proletárirók és proletárolvasók vannak, akik csak a legmagasabb irodalmi és művészeti produktívumok után érdeklődnek s akik ezt az érdeklődést ki is tudják szolgálni. De a proletáriátust nem szabad összetéveszteni azokkal a magas intellektuelekkel, akik szocialistáknak vallják magukat, vagy proletárszülőktől származnak, vagy proletárideológiával töltik meg alkotásaikat. Anatole France a szocialistapárt tagja volt, H. G. Wells és Bernhard Shaw szocialistáknak vallják magukat, de olvasóikat nem a proletártömegek százezrei teszik, hanem a legmagasabb műveltségű emberek, akár proletárok azok, akár kistökésesek vagy nagykapitalisták. Ez azt mutatja, hogy nincs kollektív szocialista és nincs kollektív kapitalista irodalom, hanem van jó vagy rossz irodalom és van megértő vagy értetlen olvasó, van ponyva és van csöcselék, van művész és műértő és hogy az igazi irodalmat mindenki megérti, mert az igazi irodalom mindig az örökké változatlan emberi lélek legintimebb ügye.

* * *

Más dolog az, hogy az író számára hozott-e új motivumokat az a társadalmi szervezkedés, amely kialakította és hatalmas gazdasági és erkölcsi tényezővé tette a proletáriátust. Itt vissza kell térnünk arra a megállapításra, hogy az emberi társadalom horizontális tagozódása, vagyis az osztályok kikristályosodása maga után vonta az egyéniség kultuszának elhalványulását s az emberi értelem és fantázia érdeklődésének tárgyává a tömegeket tette. Ami nem pusztán a proletáriátus előtudatosodásának és a szociáldemokrata mentalitás kialakulásának az eredménye. Sajátságosan hozzájárult ehhez a világháború is, amely kiélelmettette a nemzetek és fajok, népek és államok elkülönülését s ezen az elkülönülésen belül a népek és fajok kollektív öntudatának megerősödését. Győztesek és legyőzöttek között s a győzelmi zsákmányon való osztozkodásban szerencsések és kevésbé szerencsések, kizsákmányolók és kizsákmányoltak között erős faji és nacionalista gyűlölet lángja lobbant ki, amelyet elszánt nacionalista szervezkedés vagy a hatalomért való versengés lázas munkája követett. Bosszú és dac, elkeseredés és nyomor az egyik oldalon, a másik oldalon a zsákmány megtartásáért reszkető izgalom mélyebb árkokat

vont fajok és nemzetek között, mint amilyen mély árkok valaha is voltak az emberiség életében. És ebben a vertikális tagozottságban is eltűnt az egyén s helyébe lépett a kollektív egyéniség, vagyis a faj, épen úgy, mint az osztálytagozódásban a proletáriátus tömegei között elsikkadt az Én.

És elsikkadt az Én az irodalomban is. Elsikkadtak az egyéni szenvedélyek s ezzel együtt az irodalomból kiesett az egyéni lélek analízise. Az egyéni lélektan helyét a tömeglélektan foglalta el, az irodalom csak tömegekkel dolgozik, népek, fajok vagy osztályok problémáival, az író nacionalista vagy szocialista agitátor lett, a regények témája : egész fajok vagy legalább is társadalmi rétegek életküzdelmei, hősei ; társadalmi rétegek vagy legalább is generációk, esetleg metropolisok, Galsworthynál az angol polgári osztály, a Nobel-díjas Ladislav Reymontnál a lengyel parasztság, Dreyslernél maga Amerika, sőt H. G. Wellsnél az egész emberiség, mint kollektív egyéniség... tovább, tovább!... már elvont fogalmakat vagy kultúrtényezőket is be tudunk állítani a regény központjába, mint valami elvont hőst, például a tudományt vagy a tudományok egy-egy kategóriáját : technikát, mechanikát, szociológiát vagy vegytant és az orvostudományokat. Ez tagadhatatlanul a szociáldemokrata ideológia hatása, amely kezdetben csaknem kizárólag utópista regényeken keresztül éreztette az új idők s egy frissen kialakult világszemlélet penetráns illatát.

Jól jegyezzük meg : a szociáldemokrata vagy bolsevista vagy egyszerűen proletárideológia még korántsem alakult ki, attól pedig még beláthatatlan távolságra van, hogy átvette volna a magasabb társadalmi alakulatok élet-szemléletének irányítását. Ahhoz, hogy egy doktrina vagy egy gazdasági rendszer vagy egy társadalmi osztály szellemkölcsi téren, értelemben, fantáziában, érzelemben és művészetben meg tudja változtatni szélesebb társadalmi kategóriák, hogy ne mondjam kontinensek vagy az egész emberiség életszemléletét, ahhoz elengedhetetlenül szükséges, hogy átvegye a politikai hatalmat és a társadalmak kormányzatát. A polgári irodalom is csak akkor tudott kialakulni, amikor a polgári osztály a politikai hatalom birtokába jutott és a proletáriátus még igen messze van attól, hogy ezt a politikai irányítást magának megszerezze. De ha ettől messze is van, tagadhatatlan, hogy életszemlélete, erkölcei és izlése lassan beszívárog a polgári társadalomba s esetleg meghódítja annak legkiválóbb szellemi reprezentánsait is. Ez a szellemi infiltráció azonban kölcsönös s ezidőszent a polgári életszemlélet még aránytalan túlsúlyban van a proletáré fölött. Az infiltráció azonban kétségtelen. Korunk legnépszerűbb regényírói nem az egyéni lélek, hanem az egész emberi nem és az emberiség által lakott globus geografiájában végeznek kutatásokat. Beszáguldozzák az egész földkerekséget (utazási és kalandregények) mély emberi szolidaritással vagy annak frivol affektálásával ölelik magukhoz a sárga és fekete fajokat, mint kollektív egységeket, sőt tovább mennek és regények hőségé avatják az állatvilágot, mintha fel akarnák szántani ezt az egész csillagzatot egész emberiségével, faunájával és flórájával együtt, mivel hogy a technikai tudományok haladása megszüntette időben és térben a távolságokat, egyetlen nagy világgazdasági komplexummá tette a világ minden termékeny zugát s lerántotta a titkok leplét a föld misztikus hatalmairól, betegségek, járványok baktériumairól s most már nemcsak az egyének lelki-életét, de az egész univerzum minden rejtélyét közös nevezőre akarja hozni.

Kétségtelen, hogy az irodalmi tendenciáknak ebben az átalakulásában nagy része van a marxista materializmusnak, amelyen, mint kőszálon nyugszik a proletáriátus életszemlélete.

Ennyiben beszélhetünk arról, hogy mit adott a proletáriátus az irodalomnak. Ennyit és semmivel többet. Arról szó sincs, mintha a proletárirodalom, mint kollektív társadalmi osztály kollektív esztétikai tendenciája már kialakult volna, még kevésbé arról, mintha ez az irodalom csóddal fenyegetné Balsac vagy Tolsztoj irodalmát. Lehet, hogy erről is beszélhetünk öt vagy tíz évtized múlva, de ehhez mindenesetre mulhatatlanul szükséges, hogy a proletáriátus maradék nélkül átvegye az emberiség materiális és erkölcsi életének igazgatását is.

* * *

Makkai János, miután megállapította a proletárirodalom fölényes előnyomulását, értekezése végén ezeket mondja: «A proletáriátus irodalma és művészete azonban épügy el fog bukni, mint a polgári társadalomé, sőt máris bukóban van pontosan ugyanazon okok miatt, mint ahogy az a polgári társadalom már sok tekintetben csak vegetatív kultúrájával történt».

A fentebbiekben azt szerettem volna hihetővé tenni, hogy a polgári kultúra még nagyon messze van attól, hogy csak vegetatíve tengődjék tovább, hogy proletár osztályirodalom még egyáltalában nem alakult ki, ennél fogva annak sem diadaláról, sem közeli bukásáról beszélni sem lehet.

Surányi Miklós.

MÁTYÁS TEMPLOMÁBAN.

*Kővé vált zsoldár, ódon hegyi szentély,
tilkok halk vára messze hősi korból,
húsvét-zsolozsmád szívünkbe dorombol,
haranggal-dallal izentél, . . . izentél . . . !*

*Mozart miséje pillangórajt szállat,
hirdet a sok kürt égi győzedelmet :
él már az Isten ! szabad a lehellet,
odvas kriptákba derüs napfény árad.*

*A mi vonónkról mégsem száll mákony,
strás vonaglik a juvolánkon :
kriptánkon nincs rés, sűrűn lepi gaz.*

*Uram ! húsvétot hogy üljünk itt lenn ?
megfojt a sírbolt, bár győzött Isten, —
sírbontó Eszme, példád a vigasz !*

Simon Gyula.